

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

JUSTIITSMINISTEERIUM

SOTSIAALMINISTEERIUM

HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA NOORTE HUVIHARIDUSE TOETUSSÜSTEEMI UUENDAMISE ALUSANALÜÜS

Lõppversioon 31.03.2015

Tellijat: Tartu Linnavalitsus

Koostajad: Jaan Aps ja Mariliis Jukk
(OÜ Stories For Impact)

Märts 2015

Käesolev analüüs on koostatud projekti „HUKK-AP ehk Huvikoolide Kaasamise ja Arengu Programm“ raames. Projekt on rahastatud Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) toetuste programmi „Riskilapsed ja –noored“ avatud taotlusvoorst „Noorte- ja noorsootööorganisatsioonide võime kaasata riskilapsi ja noori on paranenud“.

Programm "Riskilapsed ja –noored“ avatud taotlusvoorst „Noorte- ja noorsootööorganisatsioonide võime kaasata riskilapsi ja noori on paranenud“ on osa Haridus- ja Teadusministeeriumi üldisest strateegilisest tegevusest, mis on suunatud laste ja noorte heaolu parandamisele, formaalharidussüsteemi ja noorsootöö mitmekesistamisele ning selle abil ka ennetustööle. Koostöös HTMiga viib programmi ellu Eesti Noorsootöö Keskus, programmi partneriteks on Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium ning Norra Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Liit.

Lisainfo programmi kodulehelt www.entk.ee/riskilapsedjanoored/ ja Facebook'ist www.facebook.com/RiskilapsedJaNoored

EMP ja Norra toetuste kaudu aitavad Island, Liechtenstein ja Norra vähendada sotsiaalseid ja majanduslikke erinevusi ning tugevdada kahepoolseid suhteid Euroopa abisaajariikidega. Need kolm riiki teevad EMP lepingu kaudu tihedat koostööd Euroopa Liiduga.

EMP ja Norra toetusi antakse aastatel 2009-2014 summas 1,79 miljardit eurot. Sellest umbes 97% annab Norra. Toetatakse vabaihendusi, teadus- ja akadeemilisi asutusi ning avalikku ja erasektorit 12 uues ELi liikmesriigis, Kreekas, Portugalis ja Hispaanias. Tehakse tihedat koostööd doonorriikide organisatsioonidega ja projekte võib ellu viia kuni aastani 2016.

Toetatavad võtmevaldkonnad on keskkonnakaitse ja kliimamuutused, teadusuuringud ja stipendiumid, kodanikuühiskond, tervishoid ja lapsed, sooline võrdõiguslikkus, justiitsküsimused ja kultuuripärand.

OÜ Stories For Impact 2015

Et jääks jälg: OÜ Stories For Impact annab abi positiivsete muutuste eesmärgistamise, juhtimise, hindamise ja kommunikatsiooniga

Veeb: www.storiesforimpact.com

Twitter: <https://twitter.com/stories4impact>

Sisukord

Sisukord.....	3
Sissejuhatus	4
HEV noorte arv Tartus	8
Huviringidesse kaasatud HEV noorte arv	10
Hariduslike erivajadustega noorte koolid: kaasamise takistused ja soovitud	13
Huvikoolid: kaasamise takistused ja soovitud	15
Üldhariduskoolid: kaasamise takistused ja soovitud	17
Soovitud kokkuvõte	19
Lisad	23
<i>Lisa 1. Uurimuse käigus toimunud intervjuud ja kohtumised.....</i>	<i>23</i>
<i>Lisa 2. Hariduslike erivajadustega õpilased Tartu koolides.....</i>	<i>24</i>
<i>Lisa 3. Hariduslike erivajadustega lapsed Tartu lasteaedades</i>	<i>25</i>
<i>Lisa 4. Puuetega noorte arvud Tartus.....</i>	<i>26</i>
<i>Lisa 5. Hariduslike erivajadustega noorte koolisesed ja välised huviringid</i>	<i>27</i>
<i>Lisa 6. Hariduslike erivajadustega noorte koolisesed ja välised huviringid (2).....</i>	<i>28</i>
<i>Lisa 7. Tartu hariduslike erivajaduste koolide noorte osalus huviringides protsentuaalselt kooliseselt, -väliselt ja kokku</i>	<i>29</i>
<i>Lisa 8. Kroonuaia kooli õpilaste osalus koolivälistes huviringides.....</i>	<i>30</i>
<i>Lisa 9. Tartu Hiie kooli õpilaste osalus koolivälistes huviringides</i>	<i>31</i>
<i>Lisa 10. Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakonna teenistuste toetuste jaotamise kord.....</i>	<i>32</i>
<i>Lisa 11. Toimetulekutoetuse maksmine Tartu linnas 2014. aastal</i>	<i>33</i>
<i>Lisa 12. Vajaduspõhise toetuse maksmine Tartu linnas 2014. aastal.....</i>	<i>34</i>
<i>Lisa 13. Lastehoolekande statistiline ülevaade Tartu linnas ja maakonnas.....</i>	<i>35</i>
<i>Lisa 14. Huviringide mõju HEV noortele.....</i>	<i>36</i>

Sissejuhatus

Osalus huvitegevuses ja -hariduses (edaspidi: huviringides) aitab avastada ja arendada noorte potentsiaali, õppida eluks vajalikke oskuseid, laiendada sotsiaalset võrgustikku ja toetada formaalhariduse õpipädevuste omandamist. Hariduslike erivajadustega noorte¹ (edaspidi: HEV noorte) jaoks on huviringides osalemine eriti oluline, sest enamasti napib HEV noori ümbritsevas keskkonnas võimalusi, millel oleks samaväärne potentsiaal nende toimetulekuoskuste parandamiseks, arengu toetamiseks ja suhtlusringkonna laiendamiseks.

HEV noorte huviringides osalemise toetamine väärib ja vajab kohaliku omavalitsuste poolt eraldi tähelepanu. Mida enam õnnestub HEV noorte arengut huviringide abil teadlikult suunata, seda vähem võib hiljem kuluda avaliku sektori ressursse nende toimetuleku toetamisele (sh seoses tööturule sisenemisega ja seal püsimisega) ning lähedaste hoolduskoormuse kompenseerimisele.

„Noorteseire aastaraamat 2012“ toob välja, et huvitegevus ja -haridus Eestis on valdkond, mis on pikalt püsinud ja väärtustab traditsiooni. Selles seisneb selle valdkonna tugevus, aga ka samaaegselt nõrkus, mis puudutab uute sihtgruppide kaasamist.² Seetõttu on HEV noorte laialdaseks ja edukaks kaasamiseks vaja huvitegevuse ja -hariduse osapoolte teadlikkuse, motivatsiooni ja võimekuse tõstmisele eraldi tähelepanu pöörata.

HEV noored õpivad enamasti hariduslike erivajadustega noorte koolides ja üldhariduskoolide eriklassides (kohandatud õppekaval või erisustega riiklikul õppekaval), aga ka üldhariduskoolides tavaklassides (üldisel erisusteta õppekaval). Kokku on Tartus hinnanguliselt üle 2000 HEV noore, kes moodustavad ~18% kõikidest õpilastest³. Hariduslik erivajadus on määratud kas meditsiinitöötaja või Tartu linna ja maakonna laste nõustamiskomisjoni poolt. Samas paljud noored komisjoni ette ei jõua. Hinnanguliselt moodustavadki olulise osa HEV noortest tavakoolides tavaklassides õppivad noored.

Puuetega inimeste ja nende pereliikmete hoolduskoormuse uuringus (2009) on toodud välja, et 16.-29. aastastest puudega noortest saab üle kolmandiku (37%) ise valida, mis vaba aja

1

”Hariduslike erivajadustega on õpilane, kelle eriline andekus, õpiraskused, terviserike, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppes eemal viibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õpikeskkonnas (õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed kommunikatsioonid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid ja muu selline) või taotletavates õpitulemustes.“

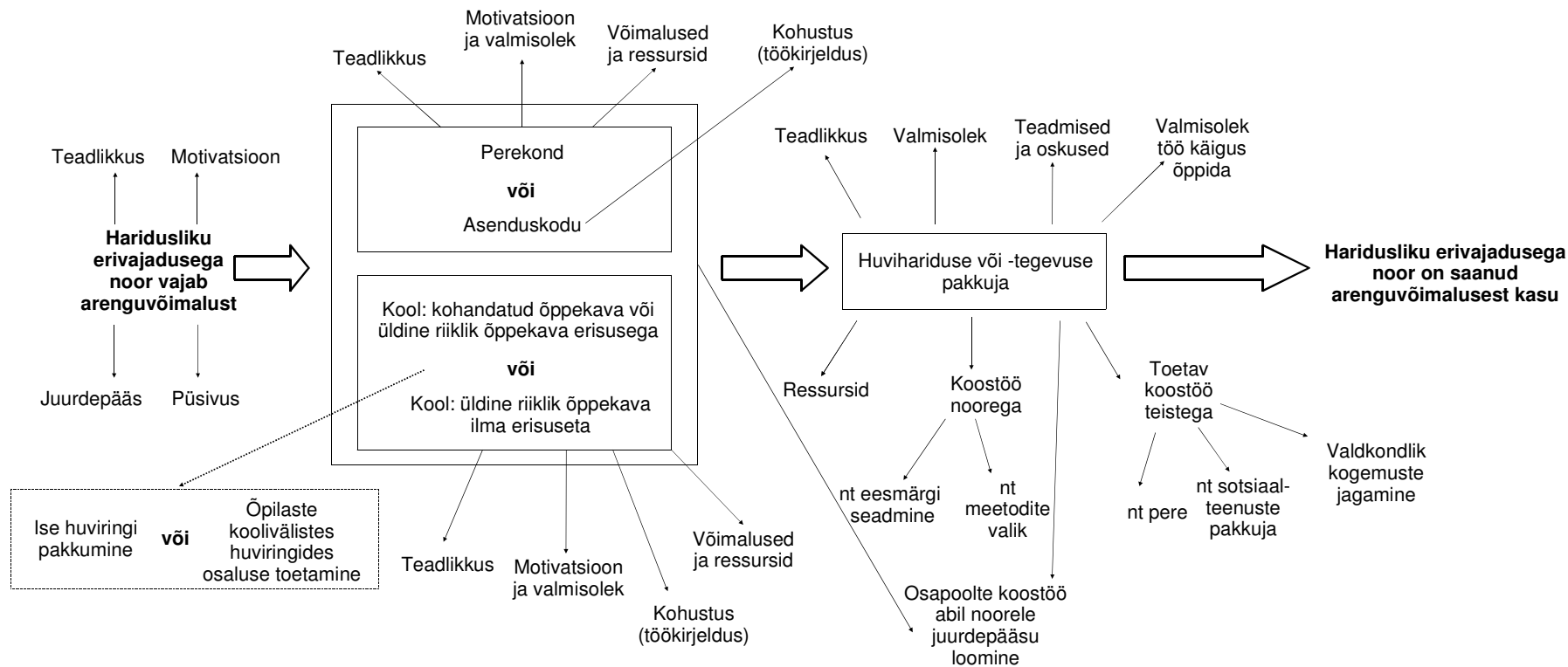
Allikas: <http://www.tugiteenused.tartu.ee/kasulikku/erivajadustega-laps>

² HUKK-AP projekti taotlus lk 14

³ HUKK-AP projekti taotlus lk 15

tegevusega nad tegelevad, 45% saab seda teha mõningal määral ehk valikuvõimalus on seotud väga palju ka puude raskusastmega⁴.

Järgnev skeem esitab ühe võimaliku mudeli, mille abil saab iga kohalik omavalitsus süsteemselt analüüsida etapp-etapi haaval HEV noorte osalusvõimalusi ja -takistusi huviringides ning huvihariduse ja -tegevuse pakkujate võimekust noorte potentsiaali avanemist toetada. Käesoleva uurimuse autorite hinnangul on taoline üldistatud analüüsimumudel Eestis eelnevalt puudunud. Küll saab iga omavalitsus nimetatud skeemi vastavalt oma eripäradele kohandada ja täiendada.

Joonis 1. Tegurid, mis mõjutavad haridusliku erivajadusega noorele huvihariduse kaudu arenguvõimaluse loomist

Joonisel on noorele osalusvõimaluse loomist kujutatud teekonnana, mille eduka läbimise võimaldamiseks tuleb iga etapi strateegiliselt läbi mõtelda ja kõiki olulisi tegureid soodsas suunas mõjutada. Esmalt on tarvilik HEV noored identifitseerida ja seejärel kaardistada nende vajadustest lähtuvalt, millise teema ja läbiviimise meetodikaga huviringid võiksid nende arengut kõige paremini toetada.

Noorte elus on vähemalt kaks igapäevakeskkonda, mille toetusest sõltub suuresti nii noore teadlikkus ja motivatsioon kui võimalus huviringides osalemiseks. Esiteks on tarvis pere toetust või vähemalt vastutöötamise puudumist. Kui asenduserede puhul võib noorte huviringidesse kaasamise seada kogu asutuse (st asenduskodu) prioriteediks (sh osana perevanemate või kasvatajate töökirjeldustest), siis tavaperede puhul tuleb läheneda juhtum-juhtumi haaval.

Seetõttu on süsteemselt kergem kaasata noori haridusasutuste kaudu, kus noored gruppides (nt klasside kaupa) juba viibivad. Sealjuures võib haridusasutus ise olla huviringide pakkujaks (oma töötajate või väliste teenusepakkujate abil) ja / või aktiivseks koostööpartneriks noorte suunamisel koolivälisesse huviringidesse. Siinjuures on oluline märkida, et HEV noore kasvukeskkondade mõjutajad (lapsevanemad, õpetajad jne) võivad olla nii noorte osaluse motiveeritud võimaldajad (nt märgates huviringides käimise seost õpipädevuste parema omandamise või hoolduskoormuse vähenemisega) kui ka takistajad kas omal valikul (nt mugavus) või kitsendavate asjaolude tõttu (nt aja või rahaliste ressursside nappus).

Huviringides osalemise ja nende läbiviimise puhul on oluliseks märksõnaks *ressursid* (nii osalemise kui korraldamisega seonduvalt). Esimese sammuna on siiski tarvis huviringide läbiviija teadlikkust HEV noorte kaasamise võimaluste kohta ja ka valmisolekut neid kaasata, millele peab järgnema selleks teadmiste ja oskuste omandamine ning valmisolek end pidevalt täiendada. Materiaalsete ressursside osas on tarvis eelkõige tuge seoses juhendajate palkade, toimumiskoha ja töövahenditega. Oluline ajaressursi olemasolu koostööks noort mõjutavate teiste inimestega, nt pere, õpetaja(te), teiste spetsialistidega (nt sotsiaalpedagoogid, lastekaitse- ja sotsiaaltöötajad, tugiisikud). Spetsialistide professionaalse arengu toetamiseks ja motivatsiooni hoidmiseks on suure väärtusega kogemuste vahetus eri spetsialistide vahel.

Käesoleva alusanalüüsi läbiviimisel ja selle tulemuste esitamisel ongi lähtutud eelpool kirjeldatud skeemist, alustades süsteemi kirjeldamist kõigepealt sihtrühmast, selle suurusest ja nende vajadustest, liikudes seejärel edasi süsteemi osapoolte kaardistamisega ning esitades kokkuvõttena ettepanekud-järeldused. Tulenevalt analüüsi tellijast on erilist tähelepanu pööratud osapooltele, kelle tegevust on Tartu Linnavalitsusel võimalik kas otseselt või kaudselt mõjutada (hariduslike erivajadustega noorte koolid, tavakoolid, koolivälised huviringid pakkujad).

HEV noorte arv Tartus

HEV noorte definitsioon on väga lai ja põhineb osaliselt ka subjektiivset hinnatavatel kriteeriumidel (vt „Sissejuhatus“). Seetõttu on võimatu nimetada HEV noorte täpset arvu Tartus. Küll on võimalik kaardistada HEV noorte alamsihtrühmasid. Seda on kõige kergem teha haridusasutuste baasil, kuna nii hariduslike erivajadustega noorte koolides kui üldhariduskoolide eriklassides (st erisustega õppekaval) õppivad noored on kõik HEV noored. Seega saab nende arvu võtta baasnumbriks, mille alusel seada ka HEV noorte huviharidusse kaasamise eesmärged. Tavakoolides tavaklassides (st erisusteta õppekaval) HEV noori kaardistada on raskem, kuid alamsihtrühmade moodustamine on siingi võimalik, nt noorte sotsiaalmajanduslikust olukorrast ja nendest tulenevatest tagajärgedest lähtuvalt.

Hariduslike erivajadustega noorte või üldhariduskoolide eriklassides õppivad noored on sinna suunatud nõustamiskomisjoni kaudu või meditsiinitöötaja poolt määratud erivajaduse tõttu. Täpsema ülevaate nende arvust on võimalik saada käesoleva dokumendi lisadest.

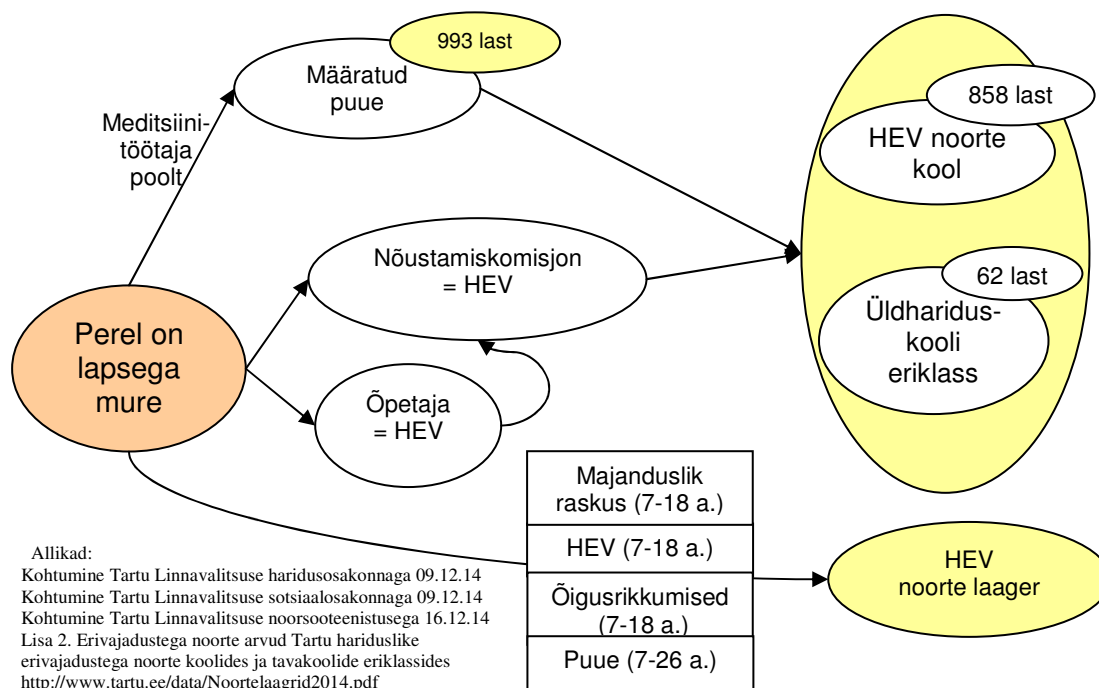
Lisa 2. Hariduslike erivajadustega noorte arvud Tartu hariduslike erivajadustega noorte koolides ja üldhariduskoolide eriklassides

Lisa 3. Hariduslike erivajadustega lasteaialaste arvud Tartus

Vastavad lasteaialapsed on kaardistatud seetõttu, et tulevikus õpivad nad tõenäoliselt hariduslike erivajadustega noorte koolides. Samuti tasub laste ja noorte kaasamist huviharidusse alustadagi juba lasteaias, et toetada HEV noorte arengut võimalikult varakult ja luua vastava harjumuse.

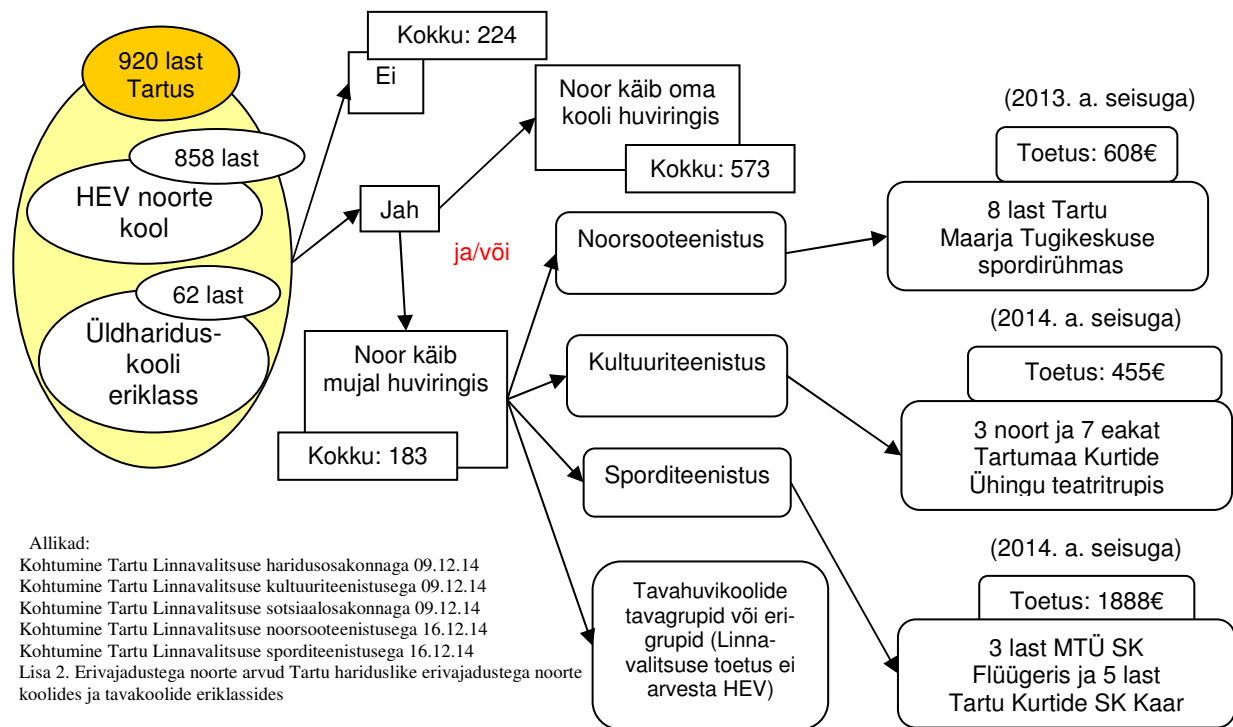
Allolevalt skeemilt on näha, et hariduslike erivajadustega noorte koolides õpib kokku 858 last ja üldhariduskoolide eriklassides 62 last. Nõustamiskomisjoni suunab lapse õpetaja või lapsevanem, kes näeb tulenevalt tekkinud probleemidest, et lapsel võib olla erivajadus.

Siinjuures on oluline märkida, et Tartu Linnavalitsus pakub alates 2015. aastast toetust laagrite korraldamiseks noortele, kelle hulka kuuluvad on majanduslikes raskustes, hariduslike erivajadustega, õigust rikkunud ja puudega noored. Sellele toetusele kandideerijate nimekirjast saab tulevikus oluline allikas HEV noorte arvu täpsustamiseks. Sama sihtrühm vajab huviringide poolt pakutavaid arenguvõimalusi aastaringiselt.

Joonis 2. Hariduslike erivajadustega noorte identifitseerimine ja vastavad arvud Tartu linnas

Huviringidesse kaasatud HEV noorte arv

Joonis 3. Hariduslike erivajadustega noorte toetused ja huviringidest osavõtt

Skeemi aluseks olnud detailsem info on esitatud käesoleva uurimuse lisades.

Lisa 1 esitab nimekirjad kõikidest osapooltest, kellega toimusid intervjuud üks-ühele kohtumiste, fookusgruppide või e-kirjade näol.

Lisa 2 on Tartu LV haridusosakonnalt saadud info põhjal kokku pandud tabel Tartu koolides käivate hariduslike erivajadustega noorte arvudega, kes on läbinud nõustamiskomisjoni ning õpivad hariduslike erivajadustega noorte koolis või üldhariduskooli eriklassis lihtsustatud või erisustega õppekava alusel. Tartu linna koolide kõrval on välja toodud ka kaks riigikooli HEV noortele (Hiie Kool ja Tartu Emajõe kool).

Lisas 3 on esitatud erivajadustega laste arvud lasteaedades ja nende täpsem liigitus.

Lisa 4 hõlmab endas numbreid Tartu linna puuetega noorte kohta.

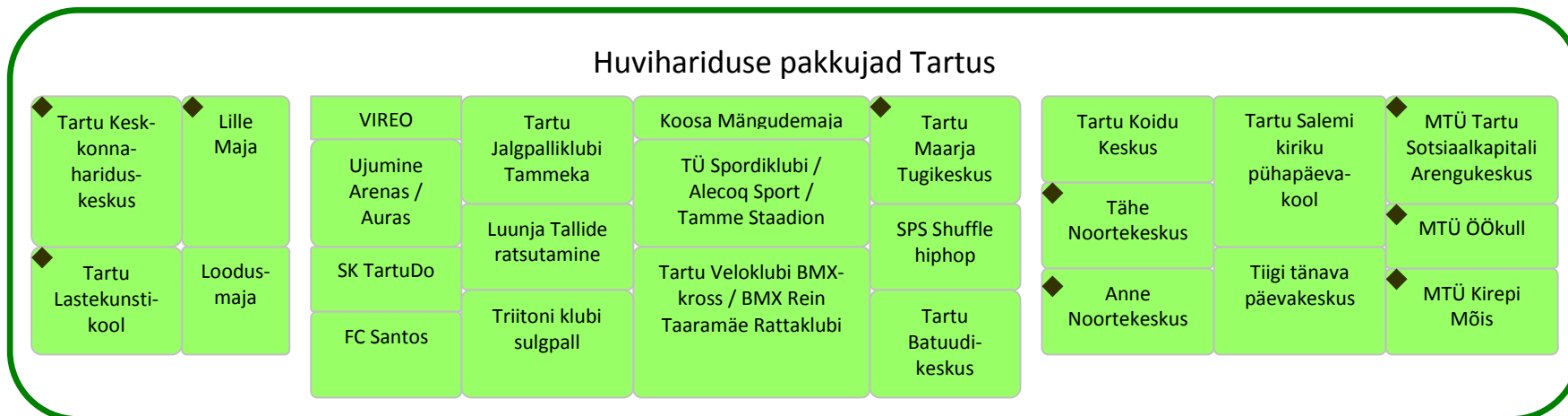
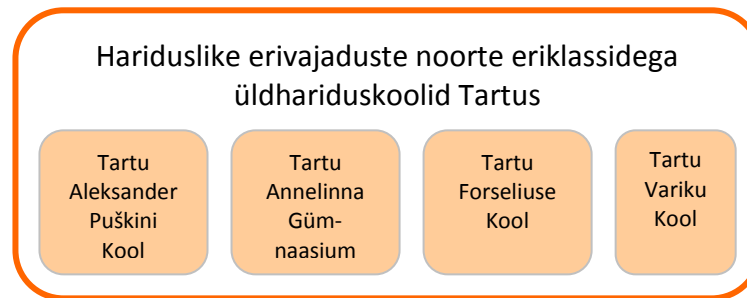
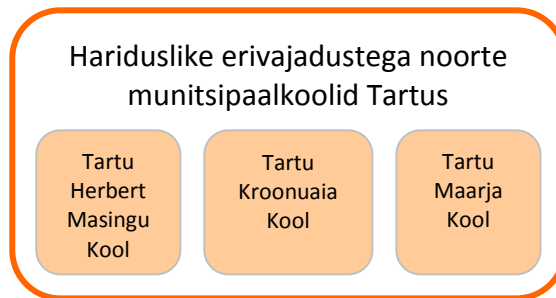
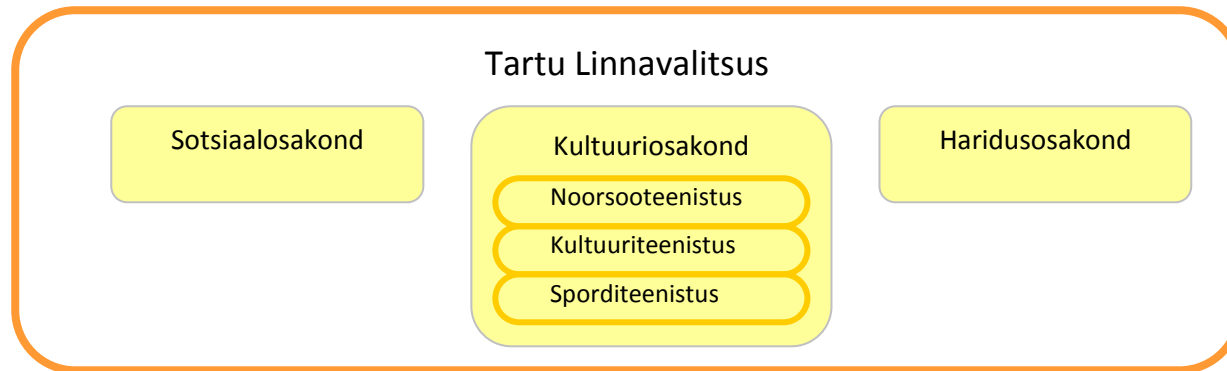
Lisad 5 ja 6 näitavad, kui paljud Tartu hariduslike erivajadustega noorte koolide noored käivad koolis ja sellest väljaspool huviringides valdkondade kaupa.

Lisa 7 on skeem Kroonuaia kooli noorte osalemise kohta koolivälistes huviringides.

Lisa 8 on tabel Tartu Linnavalitsuse toetuste kohta huviringidele ja nende saamise alused.

Lisa 9 on kirjeldus huvihariduse mõjust HEV noortele ning neid ümbritsevatele osapooltele.

Tartu olulisemad institutsionaalsed osapooled on esitatud kokkuvõtlikult järgmisel joonisel.

◆- HUKK-AP projekti partnerid 3. aruandlusperioodi seisuga 31.12.2014

Hariduslike erivajadustega noorte koolid: kaasamise takistused ja soovitud

Järgnev skeem tutvustab Tartu Kroonuaia kooli info kogumise ankeedi struktuuri, kuhu pannakse kirja kõik õpilased koos huviringidega, kus antud noored osalevad. Kroonuaia kooli taoliselt moodustunud andmetabeli info põhjal on koostatud ka lisa 7 skeem. **Selline ankeet võiks olla eeskujuks kõigile hariduslike erivajadustega noorte koolidele**, et paremini planeerida, jälgida ja toetada võimalikult paljude noorte osalust huviringides. Järgnevalt kasutatud näide on fiktiivne.

KLASS / NIMI	Millistes meie kooli huviringides osaleb?	Muud huvitegevused (Tartu linnas / maakonnas)	Märkused
1. kl Mari Mets	näitering spordiring	Kergejõustik TÜASK-is, kord kuus Lille Majas kokandusringis.	

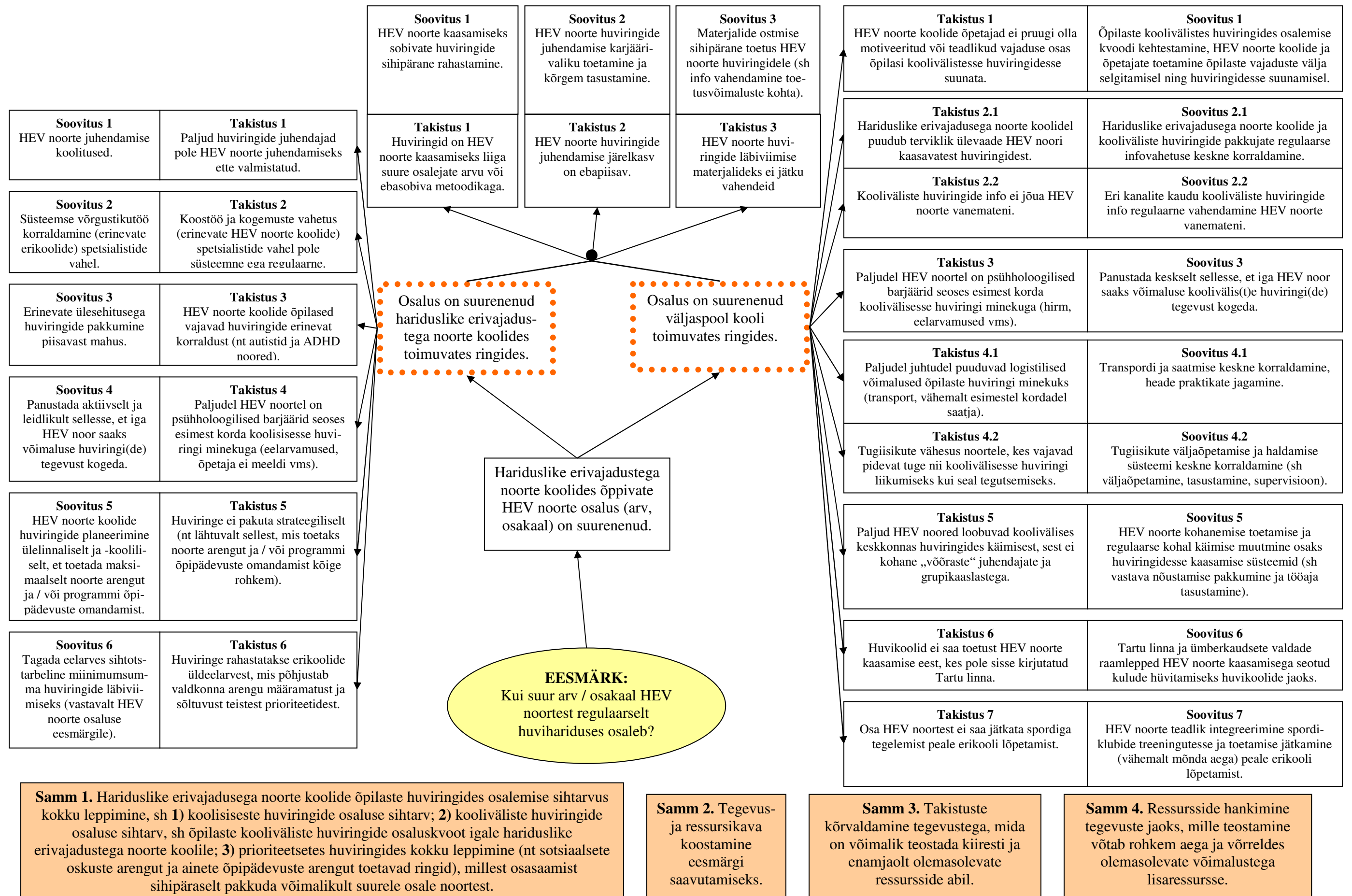
Tabel 1. Näidis Kroonuaia kooli andmete kogumise ankeedist

Järgneval joonisel 4 on osapooltelt kogutud info põhjal kajastatud hariduslike erivajadustega laste koolide peamised takistused HEV noorte kaasamisel huviringidesse koolisisest ja noorte toetamisel osavõtul koolivälisest huviringidest. Samuti on joonisele lisatud soovitud tegelemaks iga takistusega. Soovitused kõigile osapooltele on pikemalt lahti kirjutatud käesoleva uurimuse kokkuvõttes.

Allikad:

1. Kohtumine Herbert Masingu koolis 16.01.2015
2. Kohtumine Tartu Emajõe koolis 19.01.2015
3. Kohtumine Tartu Kroonuaia koolis 12.02.2015
4. Kohtumine Tartu Maarja koolis 19.01.2015
5. E-kiri Tartu Hiie Koolilt 19.01.2015

Joonis 4. Hariduslike erivajadustega noorte koolide HEV noorte huviringidesse kaasamise takistused ja soovitused

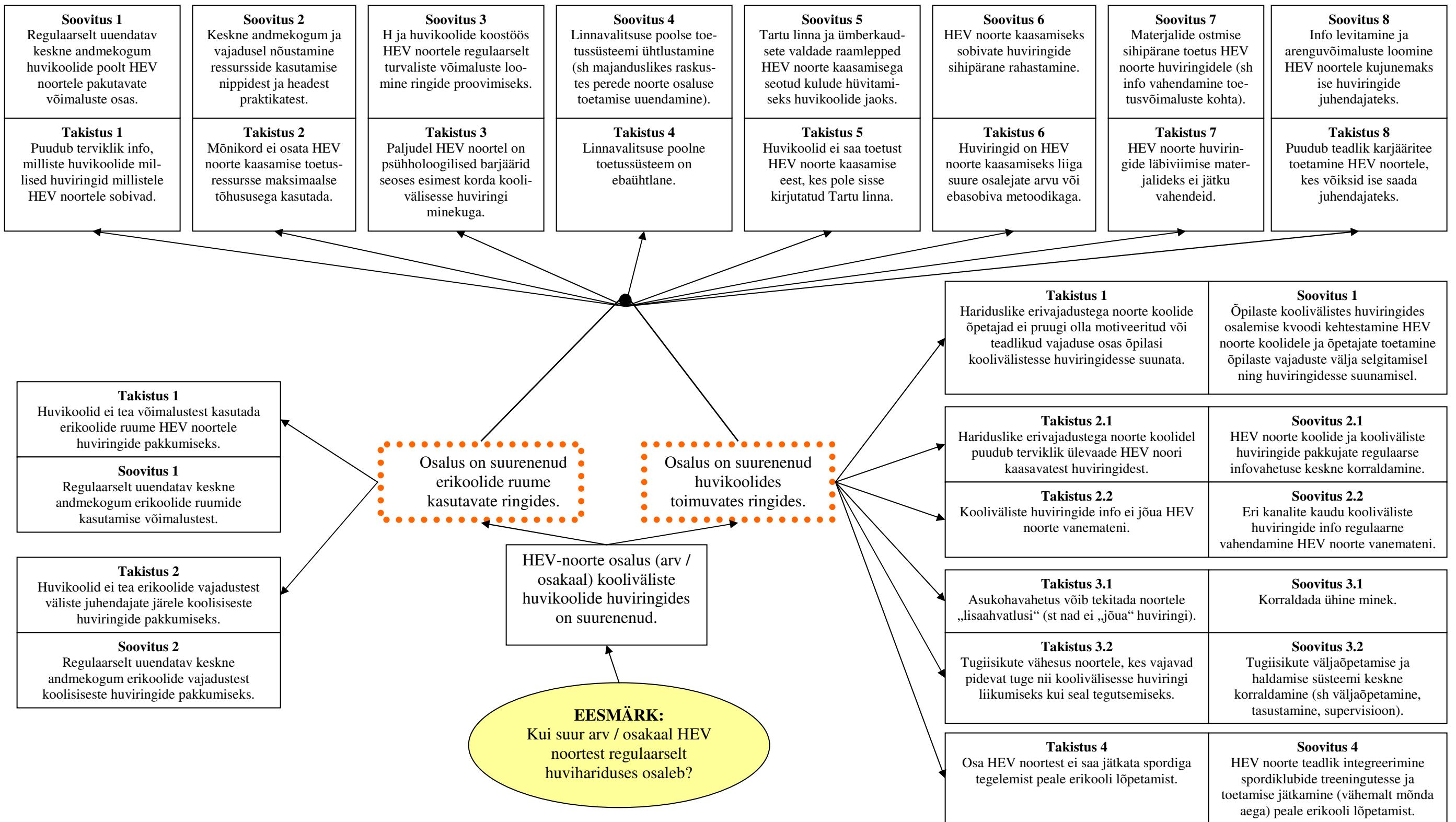
Huvikoolid: kaasamise takistused ja soovitused

Järgneval joonisel 5 on osapooltelt kogutud info põhjal kajastatud huvikoolide peamised takistused HEV noorte kaasamisel huviringides. Samuti on joonisele lisatud soovitused tegelemaks iga takistusega. Soovitused kõigile osapooltele on pikemalt lahti kirjutatud käesoleva uurimuse kokkuvõttes.

Allikad:

1. E-kiri Spordiklubi Flüügerilt 8.12.2014
2. E-kiri Tähe Noortekeskuselt 15.12.2014
3. E-kiri Tartumaa Kurtide Ühingult 14.01.2015
4. Kohtumine Loodusmajas 16.01.2015

Joonis 5. Huvikoolide HEV noorte huviringidesse kaasamise takistused ja soovitused

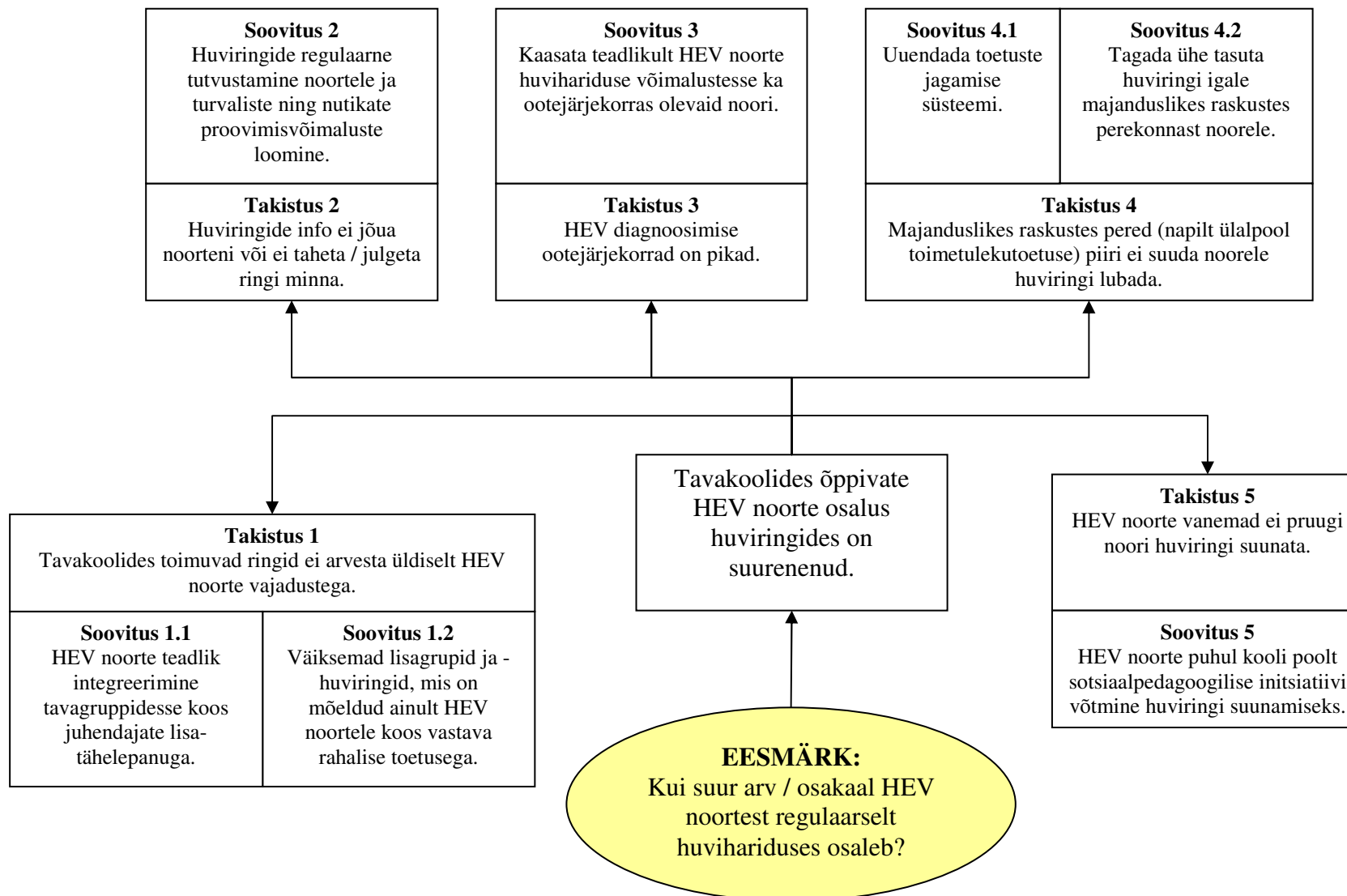
Üldhariduskoolid: kaasamise takistused ja soovitused

Järgneval joonisel 6 on osapooltelt kogutud info põhjal kajastatud üldhariduskoolide peamised takistused HEV noorte kaasamisel huviringidesse koolisisest ja noorte toetamisel osavõtul koolivälistest huviringidest. Samuti on joonisele lisatud soovitused tegelemaks iga takistusega. Soovitused kõigile osapooltele on pikemalt lahti kirjutatud käesoleva uurimuse kokkuvõttes.

Allikad:

1. Kohtumine Raatuse koolis 13.02.2015
2. Kohtumine Tartu Forseliuse koolis 21.01.2015

Joonis 6. Üldhariduskoolide HEV noorte huviringidesse kaasamise takistused ja soovitud

Soovituste kokkuvõte

Järgnevalt on esitatud soovitused Tartu Linnavalitsusele ja ka teistele osapooltele selleks, et kaasata huviringidesse võimalikult suure hulga HEV noori võimalikult hästi nii logistiliselt kui kvaliteeti silmas pidades. Soovitused põhinevad detailsetel (sh kaasamise takistusi kirjeldavatel) joonistel, mille on võimalik leida hariduslike erivajadustega noorte koole, huvikoole ja üldhariduskoole käsitlevatest eelnevatest peatükkidest.

Soovitus 1. Ühtse ja regulaarselt uuendatava andmekogumi loomine HEV noortest ja nende osalusest huviringides. Taoline andmekogum või -baas on eelduseks eesmärkide seadmisel ja tegevuste ning ressursside kavandamisel, et suurendada HEV noorte huviringidesse kaasatust ja toetada eri osapoolte töö kvaliteeti. Käesolev uurimus näitab lihtsaid võimalusi, kuidas taolist infot on võimalik kirjeldada ja värvikalt visualiseerida nii ülelinnaliselt (nt lisad 5 ja 6) kui ka olulisemate osapoolte lõikes (nt lisad 7 ja 8). Lihtsa alusena info salvestamisel võib nimetada Tartu Krooniaia kooli ankeedi struktuuri (vt lk 13).

Andmekogumi oluliseks funktsiooniks peaks olema ka koostöövõimaluste ja -vajaduste visualiseerimine ja osaliselt ka avalikus elektroonilises kommunikatsioonis nähtavaks muutmine kõigile osapooltele. Näiteks:

- huvikoolide poolt HEV noortele pakutavad võimalused kergesti ühest kohast kättesaadavaks nii lapsevanematele kui hariduslike erivajadustega laste koolidele (samal tuues esile, kui ringid on juba täis);
- huvikoolide poolt pakutavad koolisisesed huviringid avatuks teiste koolide õpilastele või ressursid (nt saalipind) huvikoolide ringijuhendajatele, kelle „oma majas“ vaba pinda napib.

Soovitus 2. Süsteemse võrgustikutöö keskne korraldamine spetsialistide vahel kogemuste vahetamiseks ja koostöövõimaluste leidmiseks. Vastavasse võrgustikutöösse eesmärgistatult ja regulaarselt panustamine peaks kujunema osaks töökirjeldusest nii linnavalitsuse eri osakondade ja teenistuste ametnikele kui ka hariduslike erivajadustega laste koolides ja huvikoolides töötavatele spetsialistidele. Võrgustikku tasub kaasata ka Tartu maakonnas asuvad vallad, sest hetkel ei saa huvikoolid toetust HEV noorte kaasamise eest, kes pole sisse kirjutatud Tartu linna.

Võrgustiku üheks olulisimaks rolliks on HUKK-AP projekti laadsete tegevuste regulaarne eestvedamine, sh HEV noorte huviringide juhendajate professionaalse arengu toetamine

(koolitused, supervisioon, kovisioon). Kindlasti peavad võrgustikutööst jääma maha kirjalikud „jäljed“, nt nõustamisressursside nimekiri, praktikute „nipilaekad“ jne.

Koos võiks toimuda ka huviringide sisuline arendamine ja materjalide täiendamine. Kuna praegu taoliseid tegevusi nt hariduslike erivajadustega koolide ringijuhendajate ja huvikoolide ringijuhendajate vahel pole üldse toimunud, siis võib suhteliselt väike arv kohtumisi ja töötubasid tuua kaasa olulise tõusu spetsialistide motivatsioonis ja töö kvaliteedis. Selliste tegevuste algatamiseks ei pea ootama linnavalitsuse poolset koordineerimist, vaid neid tasub võimalikult ruttu algatada ka koolide endi poolt.

Osadele võrgustiku koosolekutele tasub kaasata ka üldhariduskoolid, et aidata teadlikult kaasata HEV diagnoosimise „ootejärjekorras“ olevaid jt eri vajadustega / vähemate võimalustega noori, kes ei sobitu tavanooritele sobivatesse huviringidesse või kel pole võimalusi nendes osaluseks.

Kokkuvõttes on töö sujuvaks ja kvaliteetseks korraldamiseks ning tulemuste saavutamiseks käsitleda HEV noorte arenguvõimaluste toetamist ühe tervikuna, tehes näiteks maksimaalselt vähe vahet koolide endi poolt korraldatavate huviringide ja näiteks huvikoolide pakutavate vahel. Mõlemal juhul on tähtis noorte kaasatuse määr ja pakutava kvaliteet, mitte institutsionaalne raamistik, millest lähtuvaid piiranguid koostööle tuleks vähendada nii palju kui võimalik.

Soovitus 3. Numbriliste eesmärkide seadmine HEV noorte huviringidesse kaasatuse osas nii linnas tervikuna kui koolide lõikes; ja toetusmeetmete kavandamine viisil, mis aitab vastavaid eesmärke saavutada.

Eelmises punktis kirjeldatud võrgustik peaks sõnastama küsimusi nagu: „Kuidas suurendada hariduslike erivajadustega laste koolis nr 1 osalust koolisisestes huviringides X %-lt Y%-le ja osavõttu koolivälisest huviringidest A %-lt B %-le?“

Taolised teemasid peaks arutama võrgustik just tervikuna, sest ainult koostöö abil lahendatavad kitsaskohad võivad samas olla nii süsteemsed (nt ülelinnalise füüsilise erivajadustega inimeste transpordi parem kättesaadavus) kui ka individuaalsed (nõuab eri spetsialistide tulemuslikumat koostööd konkreetse juhtumi korraldamise raames).

Numbrilised eemärgid on olulised ka seetõttu, et võrgustiku koosolekud ei muutuks „jututoaks“; vaid kogu aeg oleks selge fookus ja siht, mille poole püüelda. Numbrid annavad ka konteksti näiteks omavahelisele kogemuste vahetamisele, näiteks: „Kuidas säilitada kvaliteeti, samas kaasates rohkem noori?“

Ühtlasi aitab numbriline eesmärk leida loovaid võimalusi koostöök, nt ressursside jagamine ühiste transpordiringide korraldamiseks hariduslike erivajadustega laste erinevatest koolidest ühte ja samasse huviringi transportimiseks. Osa teemasid on paratamatult ainult keskselt lahendatavad, näiteks tugiisikute väljaõpetamise ja haldamise süsteemi keskne korraldamine.

Linnavalitsuse poolne rahastus peaks arvestama vajadust katta HEV noorte puhul lisaks huviringi läbiviimise kuludele ka HEV noorte kaasamise kulud (nt psühholoogiline tugi ringis käimisega alustamisel, transport, teatud juhtudel suuremad kulud õppevahenditele jms). Samas võiks linn suunata oma toetuse just nendele huvitegevuse ja -hariduse algatustele, kus osapooled teevad omavahel koostööd ja seeläbi hoiavad ressursse kokku või saavutavad samade ressurssidega rohkem.

Soovitus 4. Kvalitatiivsete eesmärkide seadmine HEV noorte huviringidesse kaasatuse osas nii linnas tervikuna kui koolide lõikes ja toetusmeetmete kavandamine viisil, mis aitab vastavaid eesmärke saavutada.

Piiratud ressursside tingimustes tasub eelpool mainitud võrgustikul kokku leppida, millist tüüpi huviringid toetavad kõige paremini HEV noorte arengut võimalikult iseseisvateks täiskasvanuteks tulevikus, pidades sealjuures silmas töövõimereformi eesmärke ja vajadust minimeerida lähedaste hoolduskoormust (nt sotsiaalsete oskuste arengu või hilisema elukutsevalikuga seotud õpipädevuste arengut toetavad ringid).

Taolise kvalitatiivse diskussiooni pidamine nõuab tugevat eestvedajat, sest ühelt poolt on tarvis samas populariseerida HEV noorte huviharidusse kaasamist kui sellist (ilma keeruliste täiendavate eesmärkideta). Teiselt poolt võib paljudele valdkonnas tegutsejatele tunduda, et igasugune huviharidus mõjub noorte arengule soodsalt niikuinii ja tegutsemisele täiendavate eesmärkide ning kriteeriumide seadmine on liialt piirav, bürokraatlik vms. Siiski on seda tarvis teha.

Eelkõige on tegemist vastutusega noorte ees, et nende aeg oleks neile arenguvõimaluste pakumiseks võimalikult hästi ära kasutatud. Lisaks võib muutuv poliitilises või majanduslikus olukorras olla edaspidi keeruline tõestada, miks HEV noorte huvihariduse toetamine ikkagi on oluline (peale humaansete aspektide). Seetõttu on tarvis väga täpselt läbi mõtelda, kuidas huviringide arengusuunad Tartus aitavad toetada võimalikult hästi toimetulevate täiskasvanute kujundamist.

Eraldi kvalitatiivseks eesmärgiks võib olla karjääritee toetamine HEV noortele, kellel on endal potentsiaal saada tulevikus (HEV noorte, aga mitte ainult) ringide juhendajateks.

Linnavalitsuse poolne rahastus peaks toetama just kvaliteedi ambitsiooniga huviringide loomist, arendamist ja läbiviimist.

Soovitus 5. Võrgustikutöö pidev käigushoidmine ja edasi arendamine.

Eelnevalt kirjeldatud võrgustiku tasub luua ümber kindla koordinaatori, kelle tööpanus tagab tegutsemise järjepidevuse ja kõigi osapoolte panuse tõhusa kasutamise. Selleks annavadki fookuse nii numbrilised kui kvantitatiivsed eesmärgid, mida tuleb regulaarselt uuendada osapoolte kaasamise tulemusena, kuid samas seostades ka linnavalitsusele siduvate arengukavadega.

Lisad

Lisa 1. Uurimuse käigus toimunud intervjuud ja kohtumised

Uurimuse teostamise käigus toimusid eraldi järgmised suulised või kirjalikud intervjuud.

1.1 Tartu Linnavalitsus

1. Haridusosakond
2. Kultuuriosakond - kultuuriteenistus
3. Kultuuriosakond - noorsooteenistus
4. Kultuuriosakond - sporditeenistus
5. Sotsiaalosakond

1.2 Huvihariduse ja -tegevuse pakkujad, kellel on teadlik kogemus HEV noortega

1. Spordiklubi Flüüger
2. Tähe Noorteklubi
3. Maarja Tugikeskus
4. Tartu Loodusmaja
5. Tartumaa Kurtide Ühing

1.3 HEV-õpilasi kaasavad hariduslike erivajadustega noorte koolid

1. Tartu Emajõe Kool
2. Tartu Herbert Masingu Kool
3. Tartu Hiie Kool
4. Tartu Kroonuaia Kool
5. Tartu Maarja Kool

1.4 Üldhariduskoolid, kel on hea kogemus noorte huvihariduses osalemise kaardistamisega

1. Tartu Forseliuse Kool
2. Tartu Raatuse Kool

1.5 Lisaks toimusid kaks fookusgruppi.

1. Esimene: Sulgpalliklubi Triiton, Tartu Ujumisklubi, Jalgpalliklubi Tartu, Teaduskeskus AHHA
2. Teine: Maarja Tugikeskus, Tartu Loodusmaja, Kroonuaia Kool, Tartu Kunstikool, Maarja Kool

Lisa 2. Hariduslike erivajadustega õpilased Tartu koolides

Hariduslike erivajadustega lapsed	I-III klass		IV-VI klass		VII-IX klass		Lisaastad		Kokku	
	Klasse	Õpilasi	Klasse	Õpilasi	Klasse	Õpilasi	Klasse	Õpilasi	Klasse	Õpilasi
Tartu linnas kokku:	39	245	41	271	36	286	13	116	266	1891
Sh erinevad hariduslikud erivajadused:										
Tundeelu	3	22	5	36	7	55			15	113
Kehalised puuded								39	0	39
Üksühele õpe		4		12		5			0	21
Lihtsustatud õppekava	3	21	4	26	7	60		11	14	118
Toimetulek	4	22	5	21	2	18	6	33	17	94
Hooldus					1	4			1	4
Väikeklass	14	53	11	42	6	27			31	122
Õpiraskus	1	4		3	1	12			2	19
Kuulmis- ja kõnepuue	2	7	5	11	5	17	5	11	17	46
Nägemispuue	12	112	11	120	7	88	2	22	32	342
Sh keele järgi jaotatud:										
Venekeelsed	3	16	3	13	4	21	1	3	11	53
Sh koolide järgi										
Hariduslike erivajadustega noorte koolides	34	221	37	254	34	268	10	115	115	858
sh munitsipaalkoolid	20	102	21	123	22	163	3	82	66	470
sh riigikoolid	14	119	16	131	12	105	7	33	49	388
Erakoolides	1	4		4		2			1	10
Munitsipaalkoolide eriklassid	5	23	3	13	2	16			10	52

Täpsed andmed vene keelt emakeelena kõnelevate noorte arvu kohta puuduvad, sest osa neist noortest käib eestikeelse õppekeelega koolidest.

Allikas: Kohtumine Tartu LV haridusosakonnaga 09.12.2014

Lisa 3. Hariduslike erivajadustega lapsed Tartu lasteaedades

Hariduslike erivajadustega lapsed lasteaias	Hariduslike erivajadustega laste rühmi asteaias	Hariduslike erivajadustega lapsi lasteaias
Sobitusrühm *	16	241
Tasandusrühm **	10	117
Meelepuudega laste rühm	2	14
Arendusrühm ***	3	20
Kehapuudega laste rühm	2	22
Liitpuudega laste rühm	2	8
Autismispektri häiretega	1	2

* Sobitusrühma statistikat pole kahjuks võimalik kasutada üks-üheselt erivajadustega laste arvu hindamiseks. Nimelt võib erivajadusega laste arv ühes sobitusrühmas olla väga erinev. Sealjuures võetakse üks erivajadusega laps arvesse kolme lapse eest. Mõnedes rühmades võib olla ainult üks erivajadusega laps, teistes rühmades võivad olla ka kõik lapsed erivajadusega. Lisaks on sobitusrühmadesse kaasatud hariduslikud erivajadused on väga erinevad. Hinnanguliselt on suur osa taolistest lastest normintelligentsi, kuid logopeediliste probleemidega.

** Tasandusrühm on mõeldud lastele kelle intellekt on normi piires, kuid kõne on ebaselge; ei ütle kahte või enam häälikut; kui laps kogeleb; kui lapsel on raskusi kõne mõistmisel; lapsel on raskusi lasteaia programmi omandamisel.

*** Arendusrühma võetakse mõõduka, raske ja sügava intellektipuudega lapsi.

Allikad: <http://www.palliponn.edu.ee/index.php/lapsevanemale/oppetoeoe/tasandusruehmad>
Kohtumine Tartu LV haridusosakonnaga 09.12.2014

Lisa 4. Puuetega noorte arvud Tartus

	Laste arv Tartus
Sügava puudega	62
Raske puudega	520
Keskmise puudega	411
Kokku lapsi 2013. aasta seisuga	21 583

1) sügav puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, millest tingituna vajab isik pidevat kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet ööpäevaringselt; sügav puue on inimesel, kellel igapäevane tegutsemine või ühiskonnaelus osalemine on täielikult takistatud

2) raske puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, millest tingituna vajab isik kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet igal ööpäeval; raske puue on inimesel, kellel igapäevane tegutsemine või ühiskonnaelus osalemine on piiratud;

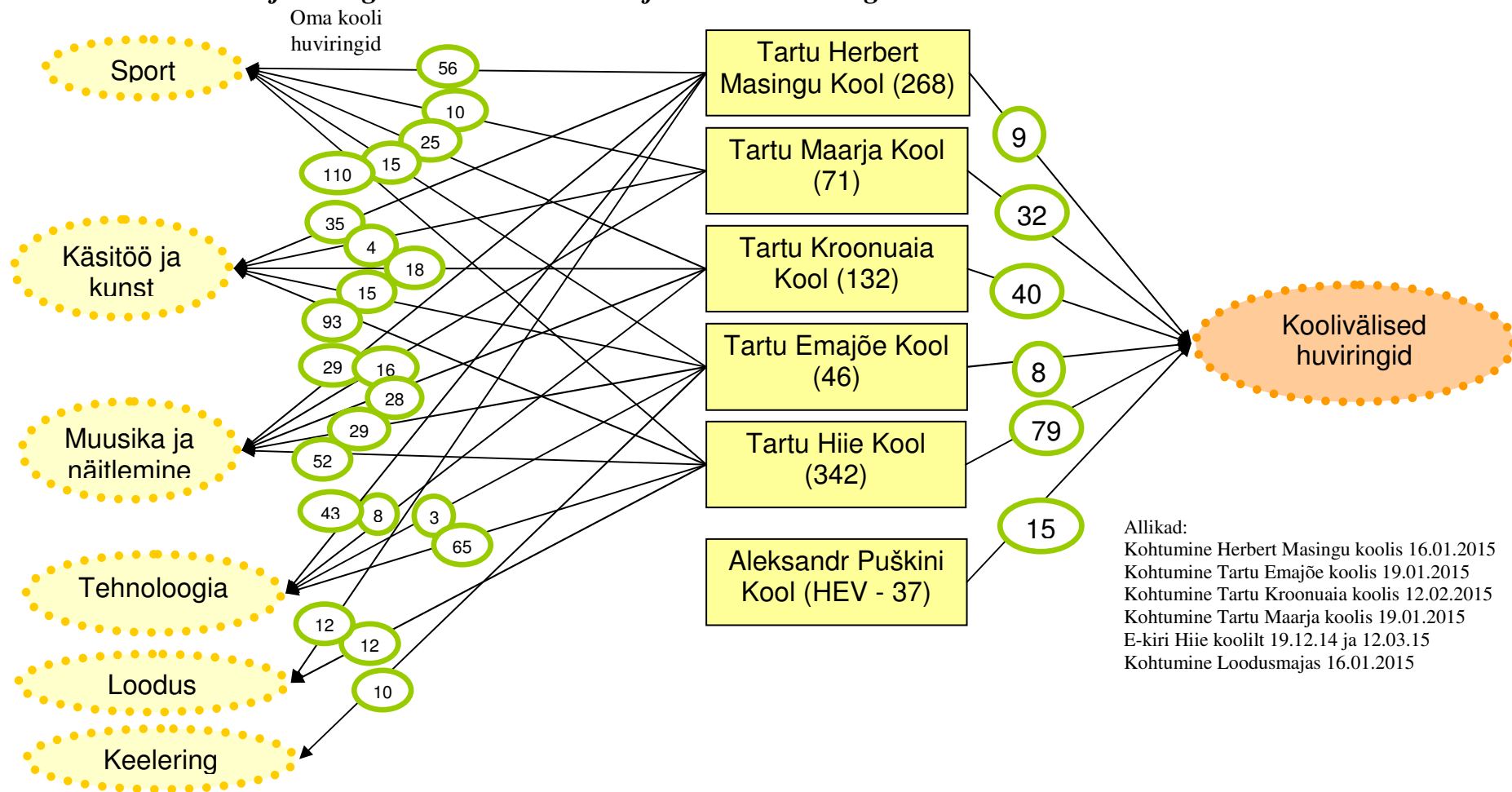
3) keskmine puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, millest tingituna vajab isik regulaarset kõrvalabi või juhendamist väljaspool oma elamiskohta vähemalt korra nädalas; keskmine puue on inimesel, kellel igapäevases tegutsemises või ühiskonnaelus osalemises esineb raskusi.

Allikad:

Tartu LV sotsiaalosakond. Merle Liivaku e-kiri 11.12.14

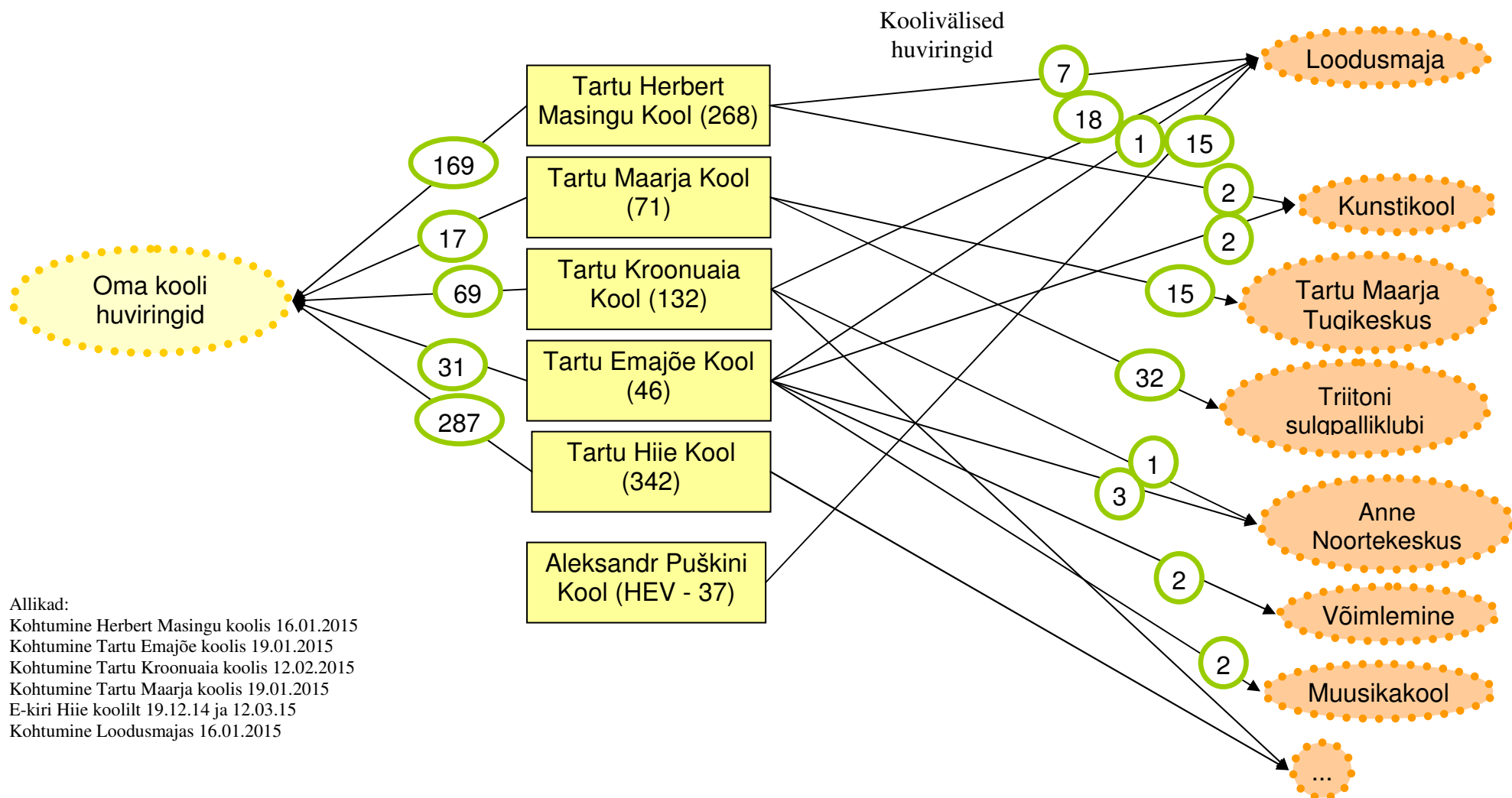
<https://www.riigiteataja.ee/akt/106122012014>

Lisa 5. Hariduslike erivajadustega noorte koolisisesed ja välised huviringid

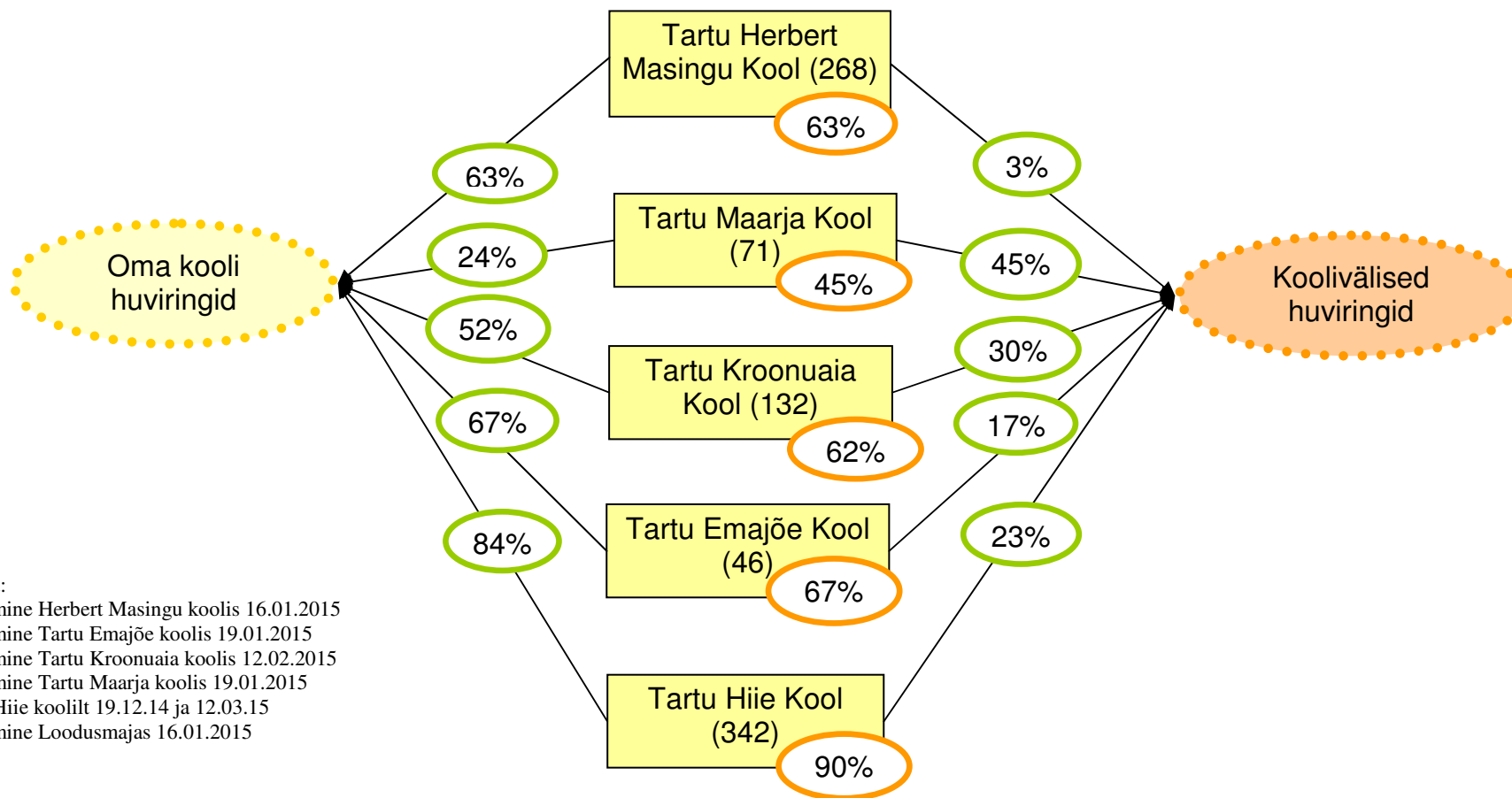
Allikad:
 Kohtumine Herbert Masingu koolis 16.01.2015
 Kohtumine Tartu Emajõe koolis 19.01.2015
 Kohtumine Tartu Kroonuaia koolis 12.02.2015
 Kohtumine Tartu Maarja koolis 19.01.2015
 E-kiri Hiie koolilt 19.12.14 ja 12.03.15
 Kohtumine Loodusmajas 16.01.2015

Lisa 6. Hariduslike erivajadustega noorte koolisisesed ja välised huviringid (2)

Allikad:
 Kohtumine Herbert Masingu koolis 16.01.2015
 Kohtumine Tartu Emajõe koolis 19.01.2015
 Kohtumine Tartu Kroonuaia koolis 12.02.2015
 Kohtumine Tartu Maarja koolis 19.01.2015
 E-kiri Hiie koolilt 19.12.14 ja 12.03.15
 Kohtumine Loodusmajas 16.01.2015

Lisa 7. Tartu hariduslike erivajaduste koolide noorte osalus huviringides protsentuaalselt koolisiselt, -väliselt ja kokku

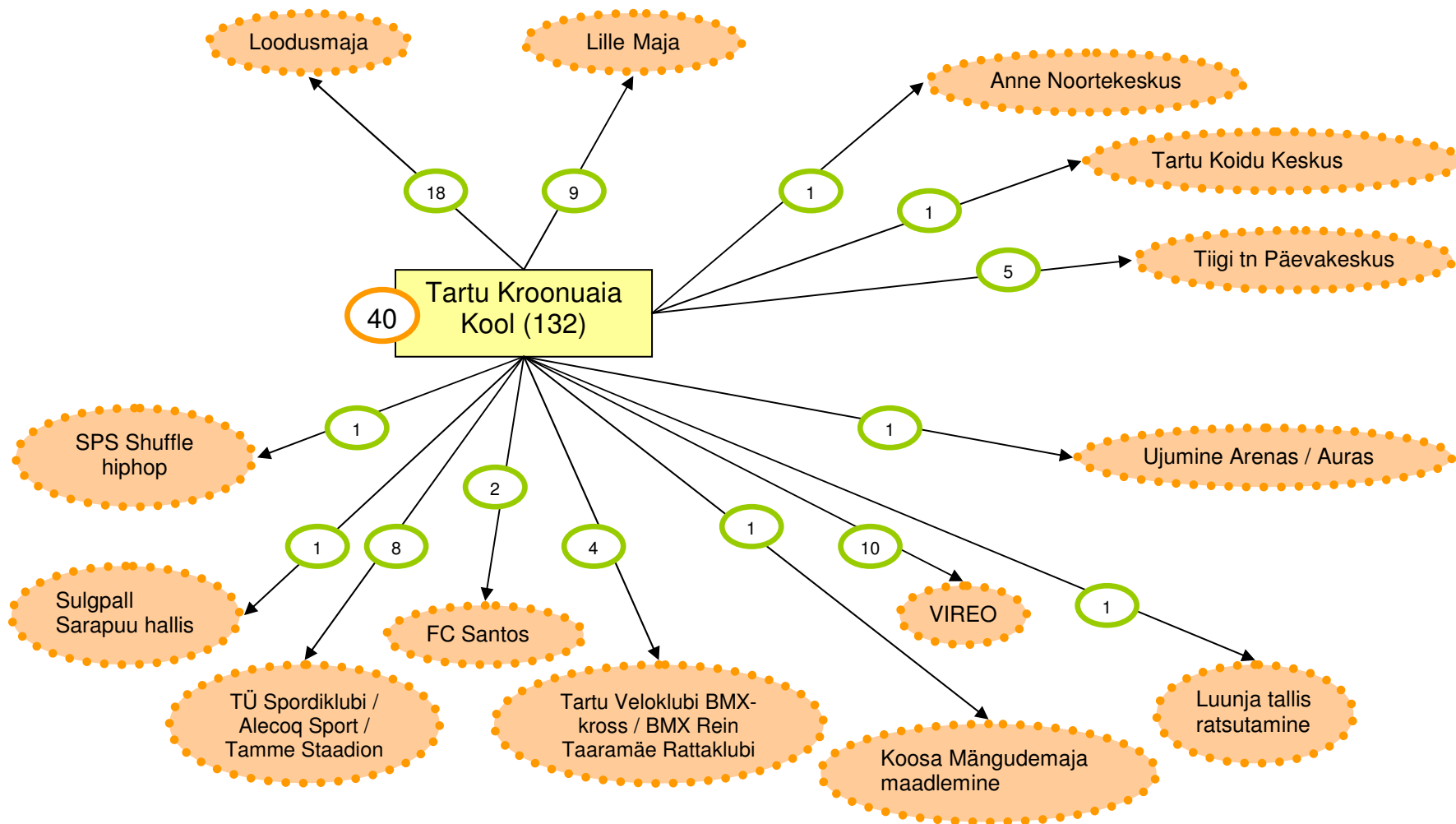

Allikad:
 Kohtumine Herbert Masingu koolis 16.01.2015
 Kohtumine Tartu Emajõe koolis 19.01.2015
 Kohtumine Tartu Kroonuaia koolis 12.02.2015
 Kohtumine Tartu Maarja koolis 19.01.2015
 E-kiri Hiie koolilt 19.12.14 ja 12.03.15
 Kohtumine Loodusmajas 16.01.2015

Lisa 8. Kroonuaia kooli õpilaste osalus koolivälistes huviringides

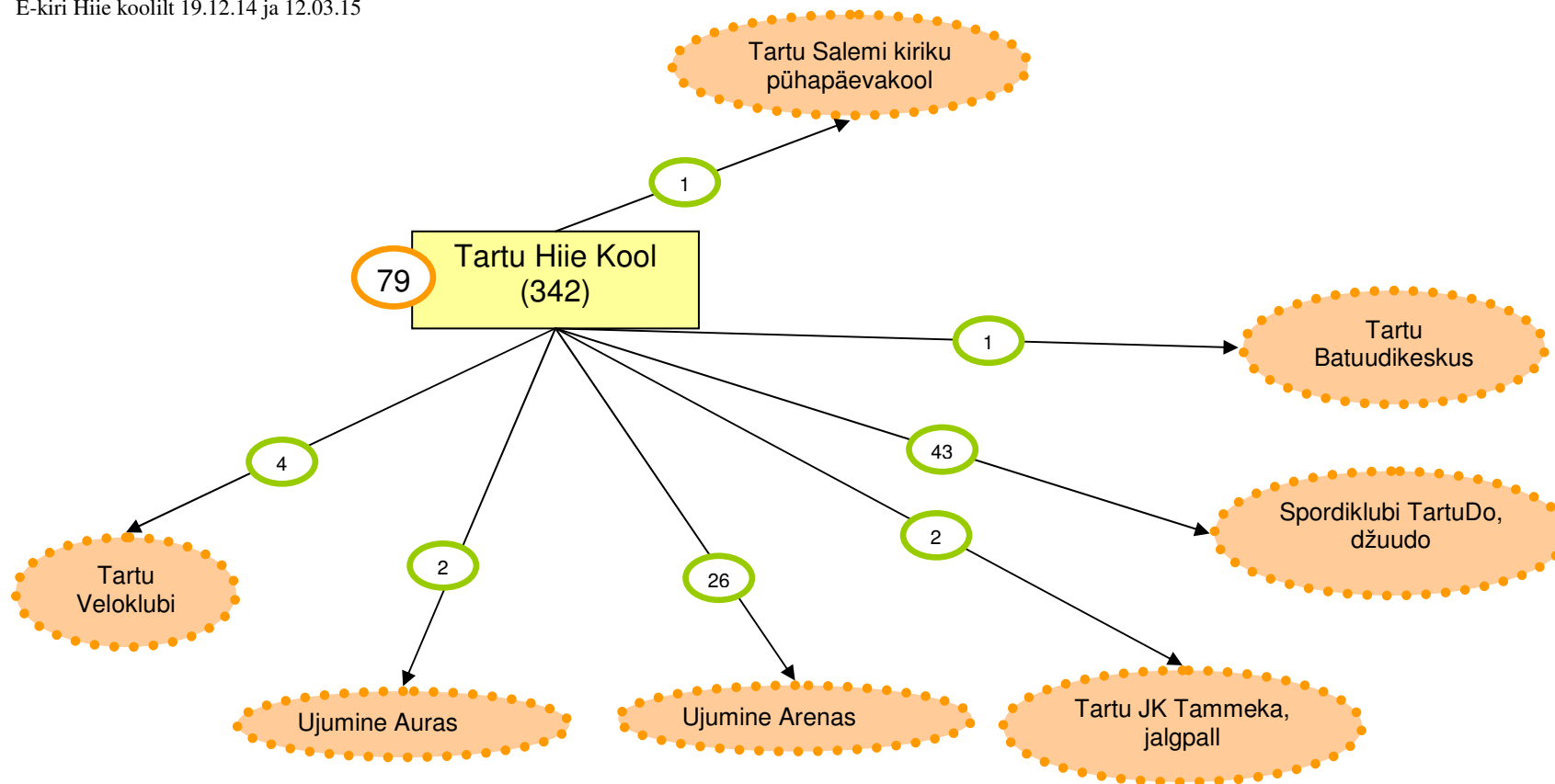
Allikas:

Kohtumine Tartu Kroonuaia koolis 12.02.2015

Lisa 9. Tartu Hiie kooli õpilaste osalus koolivälistes huviringides

Allikas:
E-kiri Hiie koolilt 19.12.14 ja 12.03.15

Lisa 10. Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakonna teenistuste toetuste jaotamise kord

	Noorsooteenistus	Kultuuriteenistus	Sportiteenistus
Kes võib taotleda?	Toetust saavad taotleda avatud noortekeskused (kuni 2014), noorte huviringid, noorteühingud. (k.a need, kes teiste valdkondade alla ei sobi)	Kultuuriühingud	Sportklubid, kes kuuluvad alamliitu ja kelle treenerid on kvalifitseeritud
Sihtrühm	7-26 a.	7-26 a. (või 60+ eakad)	(5-6 a) 7-19 a.
Pearaha	2014: 76€, 2015: 85€	2014: 70€, 2015: 85€	Sõltub palju on toetust taotlemaid klubisid. 2014: 236€
Koefitsiendid	1) 1 – 7-26 a. noored 2) 1,5 - linna poolt määratud kõrgem koefitsient	1) 0,5 – 60+ eakad 2) 1 – 7-26 a. noored 3) 1,5 - Tartu linna esinduskollektiivid	Invaspordile 1,0; ülejäanud vt allpool *
Liikmemaksust vabastamise tingimused	Tingimused: • Vähekindlustatud perest (tõend sots.osakonnast) • 4 ja enama alla 18aastase lapsega perest pärit 7-19aastased • selliste harrastajate koguarv ei tohi ületada 20% nimekirjadesse kantud 7-19aastaste harrastajate koguarvust.		Tingimused: • vähekindlustatud pere (tõend sots.osakonnast) • paljulapseline (4 või rohkem last) Klubid otsustavad.

Allikad:

Kohtumine Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakonna sportiteenistusega 09.12.2014

Kohtumine Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakonna kultuuriteenistusega 09.12.2014

Kohtumine Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakonna noorsooteenistusega 16.12.2014

* Tegevustoetuse suuruse määramine ja arvutamine sportiteenistuses:

Toetust invaspordiga tegelevatele klubidele arvutatakse koefitsiendiga 1,0. Mitme spordialaga tegelevatel klubidel arvutatakse koefitsiendi suurus spordialade lõikes eraldi.

(2) Toetuse suuruse arvutamisel korrutatakse toetuse arvestuslik määr toetatavate klubi liikmete arvuga ning koefitsiendiga, mis saadakse järgmiste klubi näitajate liitmisel:

1) 0,4 - klubi tegeleb laste ja noortega treeningtegevuse eesmärgil kvalifitseeritud treeneri juhendamisel vastavalt oma põhikirjas sätestatud spordiala(de)l algettevalmistusrühmadega vähemalt kahel korral nädalas kokku minimaalselt 120 minutit ja edasijõudnute rühmadega vähemalt kahel korral nädalas kokku minimaalselt 180 minutit;

2) 0,2 - vähemalt 50% klubi treeneritest (spordialade lõikes eraldi) omab 5. või kõrgema astme treeneri kutsekvalifikatsiooni;

3) 0,1 - vähemalt 1 klubi treener (spordialade lõikes eraldi) omab 6. või kõrgema astme treeneri kutsekvalifikatsiooni;

4) 0,1 - klubi tegeleb oma spordiala(de)l kõikide järelekasvu vanuseklassidega;

5) 0,2 - klubi tulemused on alaliidu klubidevahelises arvestuses esimeses kolmandikus või 0,1 - klubi tulemused on alaliidu klubide vahelises arvestuses teises kolmandikus. Kui klubidevahelises arvestuses tulemuste pingerida ei jagune täisarvulisteks kolmandikeks, ümardatakse komakoht ülespoole.

Allikas: <https://www.riigiteataja.ee/akt/418072014003>

Lisa 11. Toimetulekutoetuse maksmine Tartu linnas 2014. aastal

Toimetulekutoetuse suurus arvutatakse järgmise valemi järgi: $TT=(EK+TP)-S$, kusjuures TT – toimetulekutoetus, EK – eluasemekulud kulude piirmäärade ja normpinna ulatuses, TP – perekonna arvestuslik toimetulekupiir, S – perekonna sissetulek (tulud).

Alates 01.01.2015 on **toimetulekupiir 90 eurot** esimese pereliikme ja iga alaealise pereliikme kohta ning **72 eurot** iga järgmise täisealise pereliikme kohta.

Toimetulekutoetuse maksmine 2014 aastal	
Toimetulekutoetuse taotluste arv	6 386
kuus keskmiselt 532 taotlust	
Toimetulekutoetust maksti	1339805,26
Toimetulekutoetus	2014
Toimetulekutoetuse väljamakse summa eurodes	1 339 805
Taotluste arv aastas kokku	6386
Keskmine toetuse väljamakse kuus ühe taotluse kohta eurodes	209
Perede arv keskmiselt kuus	532
sh töötuga peresid	234
sh lastega peresid	246
sh ühe täiskasvanuga peresid	431
Leibkonnaliikmeid keskmiselt kuus	1085
sh lapsi	444
sh töötuid	248
sh pensionäre	172

Allikas: Tartu Linnavalitsuse Sotsiaalosakond,
https://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=335

Lisa 12. Vajaduspõhise toetuse maksmine Tartu linnas 2014. aastal

Alates 01.06.2013 on lastega perekondadel, kelle netosissetulek taotlemisele eelneval kolmel kuul on alla vajaduspõhise peretoetuse sissetulekupiiri, õigus saada vajaduspõhist peretoetust taotlemisele järgneval kolmel kuul.

2015. aastal on esimese täiskasvanud pereliikme sissetulekupiiriks 329 eurot, igale järgnevale vähemalt 14-aastasele liikmele 164,5 eurot ja alla 14-aastase pereliikme piir on 98,7 eurot.

Kui perekonna sissetulek on alla eeltoodud piiri, makstakse ühe lapsega perekonnale 45 eurot kuus ning kahe ja enama lapsega perele 90 eurot kuus.

Vajaduspõhine peretoetus 2014. a	
esitatud taotluste arv	1297
kinnitatud taotluste arv	1174
toetuse saamise kordade arv	3565
toetuste summa	52620,33

Allikad: Tartu Linnavalitsuse Sotsiaalosakond,

https://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=24614

Lisa 13. Laste hoolekande statistiline ülevaade Tartu linnas ja maakonnas

Laste hoolekanne 2014. aastal	
(Allikas: Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabi osakond)	
Toimingud	Isikute arv
Alaealise varaliste õiguste kaitse	21
Eestkoste seadmine	47
Perehoolduslepinguid	16
Hooldajatoetuse saajaid puudega lapse hooldamise eest	67

Vanemliku hoolitsuseta lapsed 2014. aastal			
(Allikas: Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabi osakond)			
	Tüdrukud	Poisid	Kokku
Arvele võetud ja hoolekandele suunatud lapsed kokku	25	30	55
sh kuni 3aastased lapsed	6	4	10
Lapsed, kes suunati			
a) varjupaikadesse	0	1	1
sh kuni 3aastased lapsed	0	0	0
b) laste hoolekandetasutustesse	16	14	30
sh kuni 3aastased lapsed	6	4	10
c) perekondadesse	6	3	9
sh kuni 3aastased lapsed	1	0	1

Asenduskoduteenuse osutajate arv* ja tegevusloa järgne maksimaalne kohtade arv maakondade lõikes 2013.aasta lõpu seisuga

	Maksimaalne teenuse kohtade arv	Asenduskodu teenuse osutajate arv
Tartu maakond	178	6

* Asenduskoduteenuse osutajad teenuseosutaja juriidilises tähenduses, mitte asenduskodu kui teenuse osutamise üksuse (asutuse) tähenduses.

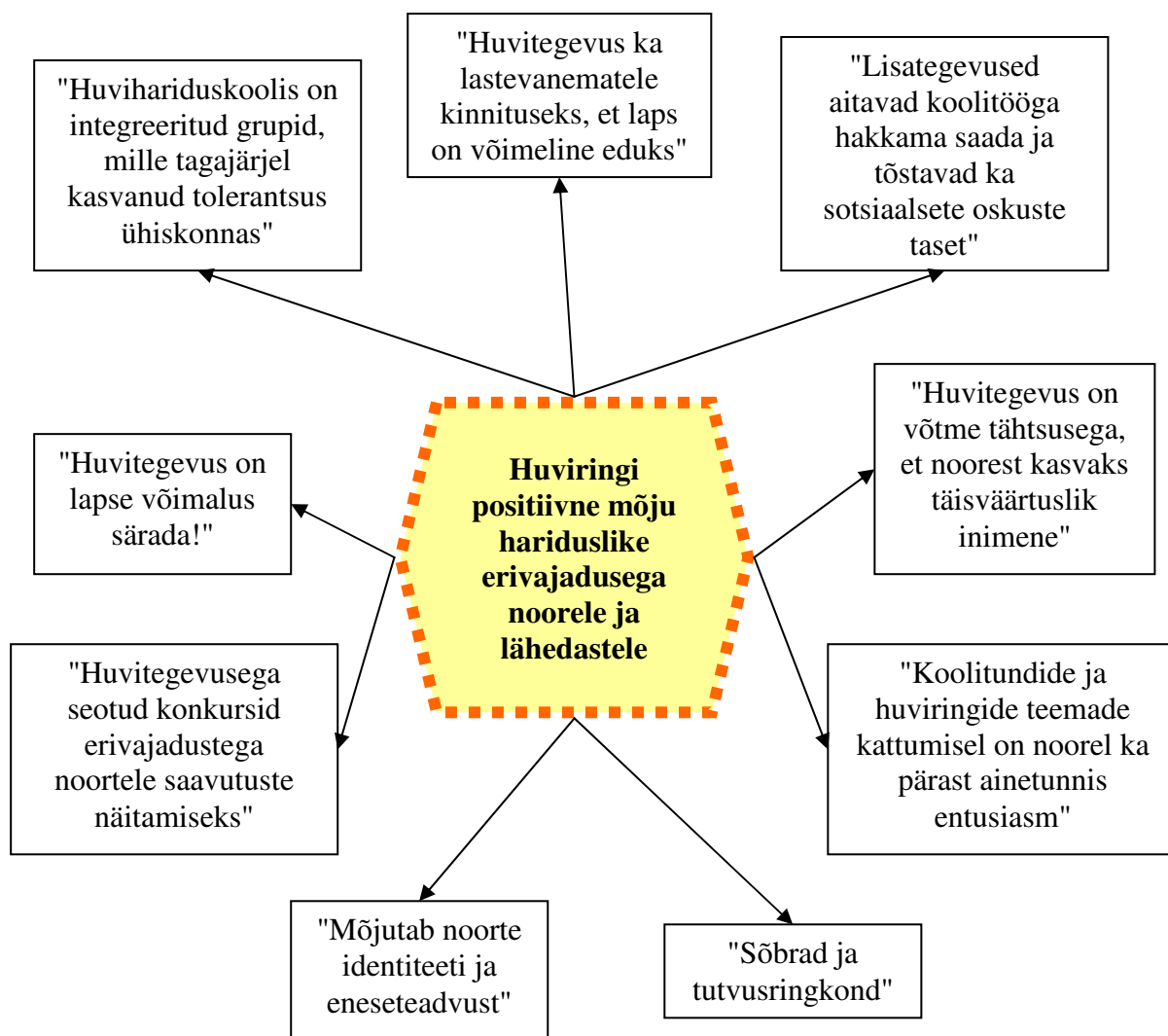
Maakondades asenduskoduteenusel viibivate ja maakondadest asenduskoduteenusel paigutatud laste koguarv (sh vanema avalduse alusel asenduskoduteenusel paigutatud raske- ja sügava puudega lapsed) 2012. aastal.

	Maakonnas teenusel viibivate laste arv	Maakonnast teenusele paigutatud laste arv
Tartu maakond	164	167

Allikas: Tartu Linnavalitsuse Sotsiaalosakond, http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/ahk_alusanalyys_dets_2013.pdf

Lisa 14. Huviringide mõju HEV noortele

Käesoleva uuringu eesmärgiks ei olnud uurida huviringide mõju HEV noortele. Kuna taolist infot uurimuse käigus siiski kogunes, muudab järgnev materjal selle ka kättesaadavaks. Edasine peegeldab väikese grupi inimeste arvamusi ja kogemusi HEV noorte huviringide mõju kohta, seetõttu on ta esitatud tsitaatidena.

Hariduslike erivajadustega noorte koolide esindajate tsitaadid:

„Iga lisategevus, mis on tehtud lisaks koolitööle, mõjub noorele hästi. Tihti ei saa noor isegi koolitööga hakkama, kuid tänu huvitegevusele suudab noor oma potentsiaali kasutada ning tõusevad ka hinded ja aktiivsus. Austavad huviringide juhendajaid ning see võib probleemide lahendamisel olla suureks abiks.“

„Huviringides harjutatakse ka üksteisega arvestamist ja tekivad sõpruskonnad.“

"Muutused ei tule kohe, vaid järkjärguliselt."

"Huviharidus huvikoolides on ka võimalus integreerida neid noori tavanaortega ja kasvatada tolerantsust ühiskonnas."

"Vahel kattuvad huviring ja koolitundides õpitav, siis noor näeb, et näiteks mustrite joonistamine ja mõõtmine on ka matemaatika ning et see tuleb tal hästi välja. Koolitunnis võib olla hindekramp."

"Huvitegevuse kvaliteet on näha väljundites: spordiringi puhul spordivõistlused, näiteringide puhul konkursid ja koolisisene esinemine, käsitöö jms puhul on kohe näha tulemus."

"Kohati on huvitegevuses osalemine ka lastevanematele kinnituseks, et nende laps on tegelikult normaalne ja et tema üle on võimalik täpselt samamoodi uhkust tunda."

"Kuna nn akadeemiliste teadmistega HEV noored enamasti silma ei torka, siis huvitegevus ongi see, mis laseb neil särada. "

"Konkursid hariduslike erivajadustega noortele on üliolulised, sest see on koht, kus nad saavad endale ja ka vanematele oma saavutusi näidata, kuid neid konkursse ja võistlusi pole piisavalt, kui hariduslike erivajadustega noorte koolid ise ei korralda, sealt oodataks rohkem riigi/linna osalust."

"Huvitegevus võiks olla võimalus, kuidas haridusliku erivajadusega noor tuleks selles n-ö surnud ringist välja ja tema enda laps ei satuks enam hariduslike erivajadustega noorte kooli."

Huvikoolide esindajate tsitaadid:

"Huviharidus annab võimaluse õppida „teises keeles“, HEV-puhul oleks hea kui oleks pisemad grupid, kas või individuaalne juhendamine, mis annaks võimaluse kogu tähelepanu pöörata sellele noorele, teda arendada ja suhelda individuaalselt. Ideaalis sotsiaalsete oskuste arendamisel tuleks aeg ajalt ühendada ka grupisessioone üksikindiviidi tasandil huviringi tundidega. HEV noorel peaks olema võimalus proovida erinevaid huviringe, sest tihtipeale tema soovid ja oskused ei käi käsikäes ja kui ringis õpitav on pidevalt pettumuste jada (vaatamata isegi progressile), on võimalus et tekib olukord, kus noor ei ilmu enam kohale."

"Tekivad sõprussuhted ja koostöö."

"Mõjutab ka nende identiteedi ja teadvustamist - nt enamik kurtidest häbenevad, arvavad, et kurt ei ole normaalne, välja arvatud need, kes on kurtide perest."

"Noorte kaasamist tuleb alustada juba noorest peast, sest kui nad saavad oma täiesti potentsiaalset aru alles pärast kooli lõpetamist, siis ei pruugi jõuda enam nii palju korda saata."

Üldhariduskoolide esindajate tsitaadid:

"Huvitegevus toetab noorte arengut. Kui ei toetaks, siis ei käiks noored ka huviringis. Noored, kes osalevad aktiivselt huviringide töös on ka tavatundides tublid ja saavad hästi hakkama. Huviharidus aitab noortel areneda kooli ja lastevanemate koostöö tulemusena. "